

Baldatouthiun tpagir Sokrati eu Erousalemi dzeragri

Sahak episkopos eu Mesrop wardapet

Sahak <Meci Tann Kilikioy Kat'ogikos, II.>

ԲԱԼԳԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱԳԻՐ ՍՈԿՐԱՏԻ

ԵՒ

ԵՐՈՒՍԱԳԵՄԻ ՁԵՌԱԳՐԻ

ՍԱՀԱԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(Արտատպած 1897 թ. Սեպ. եւ Հոկտ. «Արարատ»-ից)

Հ Ր Ա Մ Ա Ն Ա Ի

S. S. ՄԿՐՏՅԻ Ա.

ՎԵՀԱՓԱՌ ԵՒ ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ
ԵՄԵՆԵՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՎԱԿԱՐՈՒՊԱՑ

ՏՊԱՐԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՈՅ ՍՐԲՈՅ ԷԶՄԻԱՆԻ

1897

ԱՐԱԳԵՏՈՒԹԻՒՆ ՏՊԵԳԻՐ ԵՒ ՉԵՌԵԳԻՐ ԱՌԵՐԸՏԻ

ՊՆՏՈՒՆՆԵՐԺԱՆ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ „ԱՐԱՐԱՍ“

ԱԶԳՕԳՈՒՏ ԱՄՍԱԳՐՈՅ

Յ Է Ջ Մ Ի Ա Մ Ի Ն

Մեծ ու փոքր Առկրատները շնորհակալութեամբ ստա-
ցայ՝ զոր հաճած էր Արժ. Աշխատասիրողը իմ անուաննուիրելի
Յառաջարանի (ԻԴ) այս եզրակացութիւնը, «Արդեօք
Երուսաղէմի Չեռագիրը Արարատեան դաշտից չէ տարուել
Հնդկաստան Հասարակ գաղթականութեան ժամանակ և ար-
դեօք նա համարեա մեր Չեռագրի ժամանակակից լինելով՝ մի-
մեանցից արտագրուած չէն»։ — առիթ տուաւ ինձ գոնէ Ա.
գիրքը բաղդատել, յորմէ կ'եզրակացնեմ, կրկին Չեռագիրները
միմեանցից բոլորովին տարբեր օրինակներէ արտագրուած են.
Երուսաղէմինը աւելի վստահելի և ընտիր օրինակ է լեզուի
օրինաց համաձայն ընթերցուածովք. ուստի էջմիածնի օրինա-
կին մէջ աչքի զարնող պակասութիւնք չը կան մեր օրինակին
մէջ. — Սա, դա, ևս դերանուանց սեռականներուն, յատուկ ա-
նուանց ուղղականներուն, կամ նախդրիւ — տրականներուն ծայ-
րը 1 աւելորդ տառը չը կայ մեր Չեռագրին մէջ. յօդերու և
նախդիրներու անձահ կրկնութիւնք և ըստ պահանջելի տեղեաց
պակասութիւնք հազուադէպ են. բայերու աներևոյթներուն
և անցեալ ընդունելութիւնք անխտիր միմեանց տեղ գործա-
ծուած չեն և ոչ կատարեալին եզակի երրորդ դէմքը իրրև ան-
ցեալ ընդունելութիւն և փոխադարձարար.

Մենք այս մանր մունր տարբերութիւնք, որ ամեն էջի
մէջ կը վստան, զանց ընելով՝ զվսաւոր տարբերութեանց
ցանկ մի պատրաստելով ներփակեալ կը զրկեմք պատուական
«Արարատ»-ի խմբագրութեան, զոր եթէ պատճառ և օգտակար
դատէ, հրատարակութեամբ բանասիրաց ուշադրութեան
յանձնէ.

Բաղդատութեան ցանկին մէջ թուանշանները էջերը ցոյց

կը տան, իսկ տառանիչները տողերը. ներգծեալք մեր օրինակին ընթերցուածներն են, և փակագծեալք, ինչպէս (տուրք) թագաւորն կամ եպիսկոպոսն մեր օրինակին մէջ պակսածներն են համաձայն բնագրին:

Այս առթիւ աւելորդ չեմ համարեր ուղղել Արժ. Հօր մի ուրիշ սխալը, 1. թէ Երուսաղէմ խնդրել է իրենց Չեռագրի մէկ ընդօրինակութիւնը, որպէս զի բաղդատութեամբ ի լոյս ածէ: Երուսաղէմ միտք ունեցած չէ Սոկրատի հրատարակութեան, վասն զի իւր միջոցները աննպաստ են, գոնէ առայժմ այդպիսի ծանր և լուրջ գործի ձեռք տալ, այլ խնդրուած է ընդօրինակութիւնը՝ թերթատուած ձեռագիրը կարգադրելու համար: Երանի՛ չը զլացուէր. թերևս բաղդատութիւն մի ընելով իրենց կը վերադարձուէր, եթէ ցանկութիւն յայտնէին, որով ներկայ հրատարակութիւնը աւելի կատարեալ կը լինէր: Թերի մասերու խնդրանքը չէ հասած առ մեզ, որով չեմք կարողացել բաւականութիւն տալ Արժ. Հօր:

Սահակ Եպիսկոպոս Խապայեան.

1897 թ. օգոս. 20

Երուսաղէմ:

1. Նաև ուրախ եմ որ Սրբազանը պարզում է այս խնդիրը. սխալը իմն չէ, այլ ինձ այդպէս էին հաղորդել. որը, պէտք է խոստովանեմ, իւր ժամանակը ինձ վրայ այսորժեյի սպաւորուրթիւն չբողեց: Մ. Վ.

օրի-
(սուրբ)
սծներն

Բ. Հօր
նագրի
ի լոյս
ակու-
այժմ
լած է
բելու
ընե-
նէին,
ինէր
չեմք

ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ՏՊԵԱԼԻՆ

ԵՒ

ՄԵՐ ՉԵՌԱԳԻՐ ՕՐԻՆԱԿԻՆ

Ա. ԳԻՐՔ.

2. Գ. սկիզբն յորոց նոյն է՝ ող արասցուք
 - » ԺԳ. եղեալ էլէալ յիտալիա
 - » ԺԵ. ի բրիտիա Կոստանդին կոչեցաւ թագաւոր
11. Ե. և յայնչափ խանդեղութիւն իրս հասան—հասանէր էրն
12. Ա. ի նմանաբար նոյա շարժմանէն
 - » Գ. Մեղեփանոսքն որ սակաւ ինչ յառաջ
 - » Գ. Նպիսկոպոս մի ոյ ի քաղաքացն
 - » ԺԲ. պատասխանատուութիւնս — պատասխանատուութիւնս
 - » ԺԷ. Աքիղա. սա որ յետ Պետրոսի — Առիւղասայ որ յետ . . .
13. Ա. որ յետ Աքիղա սա եղեալ—Առիւղասայ եղեալ
 - » Ի. ի Մակեդոնիոյ զմականունութիւնն ունէին
14. Ա. խաւթացեալ սգով—սգով
15. Ժ. յամենայն տեղիս որիսպիւնէն երկեցեղեալք
 - » ԺԷ. ի բազում աշխարհաց և Կալսկոպոսունք

բ .
nu-
hg:

16. ժ. Այլ և Թրակացիք. Աքայեցիք
Մակեդոնացիք—Այլ և Թրակացիք
և Մակեդոնացիք. Աքայեցիք և Ի-
տալիացիք¹
18. ժղ. և ժողովրդականք բազումք ի փորձ
— Իտալիք²
- > ժղ. և Թեւրիւնիս—Թեւրիւնիս ըստ բնա-
զրին
20. Ե. առ միաձայնութիւն և Լաւրեապոս-
թիւն⁵
- > ժԵ. բանսն ընդարձակեալ հանել—ըն-
դարձակ հանել
21. գ. յԹրակիոս Թռակա—Ներաչիւն ախո-
տակալ
24. ք. նդովել զամբարշտութիւն նորա
զկարծիս — զամբարշտութեան նորա
զկարծիս
- > ժգ. նախադրութիւնս առնել — յեռնա-
դրութեան առնել
25. ժգ. յառաջագոյն ընդ նրեկեց առնողաց
- > ժէ. որք միանգամ ընդ ձեզ—որք է
«նդնեան» ընդ ձեզ
- > իը. ուստի և զնա յայնժամ ժողովն
է Բայ ընկեաց Թարսոսութեան, ոչ ժայն
ժողովն հոգ տարաւ
26. ժգ. Աստուածասէր սուրբ Թագա-
ւորն—(սուրբ բարք ամեն տեղ կը
պակասի)

1. Գուցե՛ «իպի(ն)ոսացիք» որ ուղիղ կլինե՛ր. Մ. Վ.

2. Տպագրական սխալ է. Մ. Վ.

3. Գուցե՛ «համաժողովրդական» այդ է պանանդու՛ւ, յոյն բնա-
գիրը, ինչ յեսոյ (սող ժԴ) բարգմանուել է. «միաբանութեան». Մ. Վ.

29. Ե. և զխստութիւն— և զարագութիւն
խիստ կանոնին ասէր
- * ԺԱ. Այլ (յԱտուծոյ) սպասել կարողին
և իշխանութիւն ունողին
- * ԺԲ. Զայս ճառեալ Ակիսոս — Ակէսի
- * ԺԹ. շարագրողաց (նշանակեալ) կրեցին
30. Ա. Պափնութիւն— Պափնասիս
- * Ղ. զիրաւորիւր զակնն— ի իրարեալ էին
զակնն
32. Ա. պարկեշտութիւնն իւրաքանչիւր ու-
րուք ամուսնութեան (մերձաւո-
րութիւն) իսկ պարկեշտութիւնն իսկիւր
և զարկնստն ամուսնութեան մերձ-
արութիւնն
33. Բ. Քանզի զմիոյ ի քաղաքացն (կիպ-
րոսի)— Էպիսկոպոսի
35. Ը. ուրանաւր գանձն կայր— զարդն կայր
36. Է. մինչև ցթագաւորութիւնն նոր Թէ-
ոզոսի եհաս— որ Թէպոսի եհաս
37. Է. Առ այս ժամ¹ ածեալ— աս այս
այժմ ածել
- * Ը. զրկել զկապեալն ի կապարանէն—
ի ճահոտանէ
- * ԺԳ. (առ) յաղագս նորա
- * ԺԷ. Թէ վիշտս բերեմ զներումն կապե-
ցելոյս.— Թէ ի իրս Բերե ներումն 2
40. Թ. Ասացուք յաղագս ամենեցունց
(լսողացդ)

1. Տպագրական սխալ k և ուղղուած. Մ. Վ.

2. Տպագրական սխալ k և ուղղուած. Մ. Վ.

41. Ե. ընկալաւ զաթոռ—ժառանգէր զա-
թոռ
42. ք. յեկեղեցի հանել զնոսա—յեկեղեցի
զճանգոռնսն հանել
- » Ե. ընկալեալ զնա ժողովոյն—և ընդա-
լ լեալ լինէր ի ժողովոյն
- » զ. Զայս Ռուփին . . . համակարգեալն
—ի համակարգութեանն իւրում ճա-
ռեաց
- » Թ. Արդ—Այլ զամ. առաքինութիւն
. . . և զվաստակ մեզ որու էր (թե-
րևս որ ունէր) ¹—և զվաստակն զոր
ցոցանէր
44. ք. Բաղաքիս կացուցանէր—բնէր
- » զ. յասպարիսիս ի նորին քաղաքիս—
յասպարիսի նոր քաղաքիս
46. զ. որք զԲրիտանոն իմացեալք . . . զգե-
րեզմանն—որք զԲրիտանոն իմա-
ցեալ . . .
- » ք. Ճածկէին զգերեզմանն—զբեղին
- » ժք. Իսկ (մայրն) հաւն ² արքայի յայա-
նագոյն յայնժամ լինէր
- » ժգ. և զտեղի սրբել . . . գտանէ զխա-
չքս—և զբեղին արբեալ . . . ⁵
47. Ե. նախագրեալ—նախադրել
- » ժգ. ըմբռնել—եալ առ նմա (անցաւ)
ապա ⁴ և մահն լինէր

1. Տպագրական սխալ է և ուղղուած. Մ. վ.

2. Մեր Զեռ. էլ «մաւրն» է. Մ. վ.

3. Մեր Զեռ. էլ է «գեղիմ» Մ. վ.

4. Մեր Զեռ. այդպէս է. Մ. վ.

49. ը. իսկ զբեւեռան Զրիստոսի, որ ի
խաչին ցցեցան—իսկ զբեւեռան, որ
է յեւին արիստոսի ի խաչին ցցեցան
50. ա. սեղանան մատուցան(ելով) էլ, բա-
զում ինչս շնորհեալ էր եկեղե-
ցեաց
- » ը. և կանգնե(ա)լ զաճարս արգելոյր
53. զ. առնադրեալ—առնադրեալ¹ հրա-
մայեր. և վասն այսորիկ (խառնա-
կութիւն) հակառակսն լինէր
54. ժը. որպէս և Մովսէս յանապատին
առնէր—կը պակսի մեր օրինակին
մէջ.
55. զ. որպէս զԴուէպան աւան—որպէս
զԼուէցեալն Դուէպան աւան
56. զ. Հայոց. չը կայ
57. ը. զոյդ ընդ (Հ)այս
58. զ. ըմբռնեալ.... և զերկուս զբարե-
զարդ ի մանգունան—ըմբռնեալ....
և զերկուս զբարեպաշտի մանգունան
- » է. իսկ զերկուս մանգունան փոքունս
ապրեցուցանէին—իսկ զերկու ման-
գունս փոքունս հասակա- ապրե-
ցուցանէին քուեալ ընծայ իրեանց
Լաֆա-որին մարտցանէին
59. դ. զգիմեալսն յաշխարհէն Հռովմա-
յեցւոց վաճառականս խնդրել—
զգիմեալսն յաշխարհն Հռովմայեցիս
վաճառականս խնդրել, ելնէ զո՛ր ու-
րէ՛ք ի քրիստոնէացելոցն գտ(եալ)ցէ

1. Մեր 2ևո. կլ k այդպես. Մ. վ.

- > Ե. Ի տեղիս ինչ հասանել առանձին առ
ի զբնութեանն աղանձս հարարել
- > ԺԷ. որպէսզի ի Տիւրոսն փութայր —
ի Տիւրոսն փութայր
- 60. Ը. Չամենայն իրն ծանուցա(նելով) էր
ուսուցանելով
- > ԺԷ. Արժանաւորեալ քահանայ ուրեան
- 64. Դ. վաղվազակի փոփոխութեամբ¹ —
վաղվազակի փոփոխութեամբ
- > ԺԵ. կարգայր առ Աստուածն—առ
արարչան
- > ԺԸ. ոչ լինէր ուսանել.—առանձին²
- 65. Է. հաւատացեալ ... ի ձեռն կնոջն,
դասնայն զորո ընդ իւր և վրացիս կո-
չի և զայսպէս հոնան դայս ի բժշկո-ւրեան
ճանաչանն և կնոջն, այլ և զորս ընդ
որսոյ, պատմեալ(ս)
- > ԺԸ. զձեռս եկեղեցեացն Հռոմոց—Հը-
ւովայեցոց
- 66. Ը. զբնակեալնս—զբնակիչն յայն քարշէր
- 67. ԺԳ. ի ժամանակն Կոստանդնի — առ
Կոստանդնի ժամանակսն
- 68. Գ. ընդդիմամարտ լինելով—լինէր
- > Է. այսպիսի բարեաց բերէ բերու-
թիւնք — Բարեբերութեամբ ... լինէր
- > Ը. ի ժամանակն—ի Կոստանդնի ժամա-
նակն
- 69. Գ. ի ձեռն Մանեա—Մանիէլա

1. Արդեւ սրագրուած է. Մ. վ.
2. Արդեւ սրագրուած է. Մ. վ.
3. Մեր Ձեռ. այսպէս ունի: Մ. վ.

72. ը. Այլ այսքան ստույթեանս զարդար
— զարժան դատաստանն (Աստուծոյ)
ընդունելի վասն այս պատճառոյս
(զարդար դատաստանն Աստուծոյ
այսպէս էառ թշուառականն) աւե-
լորդ է:
- » ժդ. լուեալ մասն ¹— լաւն Մանիքէոսի
75. է. վեհագոյն իմաստութեանն ցուցա-
նիւր— է մարտն— ինչանն ցուցանիւր
76. է. յետ ժողովոյն առ ընդհան ամբօխիլ
» ժ. որովք ի Սիկայն խոստովանէին, էր
որպէս և մեք— իսկական լինելը որ-
պէս և մեք
77. ղ. զՄոնտանայ չարափառութեանն—
Ինչնն
- » ժգ. և մի աստուածութիւն յերեսին
էո— ինչնն գոյ խոստովանելով
78. գ. որպէս զի ոմանց ասել, ոչ միայն
լաւն Սաբէլի, այլ վասն այլ ոչ— այ-
լոյ (բազմաց պատճառաց)
79. ժա. ոմանք— ոմանց զԵւսեբիոս Պամփիլ-
լեայ անկեալ— աթել յԱնտիոքայ
» ժգ. որոյ հանդերձել մերկանալ— մերկե-
նալ
80. ժ. Եթէ որպէս զայս կարացին գործել
(պատմեցից)
82. ժ. ընդունիմ զիս որէ՞ յանդիման և
հանդերձ պատուով արձակեմ
84. ա. Մատուցանեն— մարտն— յանկէին

1. Տպագրական սխալ է:

85. ը. Աստուածապաշտ բարերարութեանդ
— Բարեպաշտութեանդ
88. 89ա. Սուտ լինիլ զընդդէ՛ժ¹ Աթանասայ
ճառեայն
91. Ժե. ձեռն մարդոյ ուստի առաքեալք—
ձեռն մարդոյ ո՛ւ գէթե՛ճ ուստի ա-
ռեալ
92. Ժդ. իսկ նա իբրև լուաւ— Գիրաց
93. Ե. Ժողով եպիսկոպոսացն հրամայեաց
— Գարդղիաց լինել ի մատուցումն
աղաւթարանին (տան)
94. գ. Դիմոխուսի— Իննչո՞ւ
, թ. քանզի որ— Գան զար
95. Ժդ. Զայս նախախնամութիւնն— Իննչո՞ւ
Աստուծոյ յառաջ պատրաստեաց
— Գեալ
98. ա. ըստ բնագրին
100. դ. ընկերաւք ոմանք— Գանձե՛ք
101. գ. Աղամանդայ— Աղամանդայ
, գ. զի այսու յափշտակելով թաղաւորն
և ի բարկութիւն արկանելով— զայ-
րացեալ Բագարն և ի Բարեպաշտութեան
անկանելով
102. Ե. Այլ ևս ի Տոբեոսի— ի Տրեբեոսի
Գաղղիոյ կայր
103. գ. որպէս յԱմովսէն— ի Մովսէն ճառի
, ը. Եւ յաւելէր Աստեօիոս— յարէր Ե-
սաստեօսիոս
, ժե. և հակառակ նորա— նա կամելով
— Կելով

1. Տպագրական սխալ է. 2և. կայ. Կ. Վ.

104. ա. ի կոստանդինուպոլիս եկեղոյ— Գայր
յայնժամ և որոյ Սեբեոսն ի կոստանդ-
նուպոլիս եկեղոյ
» գ. Մարկիւղոս ոչ խոստովանի — ոչ
յեւնարիկ այրել
» է. յերեսին գիրան անգեացեաց — ըն-
կեաց
» ը. բայց Մարկիւղոս յետոյ ընդ Սեգե-
կիոյ — Սեմբիլիոյ ժողովոյն
105. գ. (Սուրբ) եպիսկոպոսն
» Ե. և խռովութիւնն ոչ սակաւ լինէր
ի նոսա:

ՄԵՏ ՍՈՒԿՐԱՏԻ Ս. ԷԶՄԻԱՄՆԻ

ԵՒ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ Ս. ՅԱԿՈՎԵՍԱՆՑ ՎԱՆՔԻ ԶԵՌԱԳՐԵՐԸ.

Գերապատիւ Սահակ եպիսկոպոսի տպած Սոկրատի և
Եր. ձեռ. բաղդատութիւնը մեզ միջոց է տալիս այժմ աւել-
լի որոշ կարծիք յայտնել երկու ձեռ. մասին, քան այն որ
արդէն յայտնել ենք մեր հրատարակութեան յառաջարանում
(էջ ԻԳ): Սրբազանը բաղդատել է Սոկրատի միայն Ա. գիրքը
և գտել է 111 տարբերութիւններ՝ բառերի, քերականական
ձևերի, նախադասութիւնների, պակաս և աւել մասերի. թէև
նա գիտակցօրէն չէ նշանակել «գերանուանց ևլն. ... աւելորդ
յ-երը, յօդերու և նախգիրներու անհաճ, կրկնութիւն ...
բայերու աներևոյթներու և անցեալ ընդունելութեանց ան-
խտիր միմեանց տեղ գործածութիւնը», և կաւելացնենք մենք,
մի շարք տպագրական սխալների, որ մենք արդէն նշանակել
ենք ուղղելիների մէջ (էջ 829 ևլն.) և որ գծախտաբար
Սրբազանի ուշադրութիւնից վրիպել են: Վատարուած բաղ-
դատութիւնը առանձին հետաքրքրութիւն ունի և ամբող-

ըինը աւելի է ցանկալի կացուցանում. յուսանք որ Գեր-
Հայրը նեղութիւն յանձն կառնէ մնացեալ վեց գրքերի բաղ-
դատութիւնն էլ տալ, որով մենք թէ Սոկրատի կրկին ձե-
ռագրերի ընթերցուածները կուենձանք և թէ այդ առթիւ
ես միջոց կուեննամ մի քանի աչքի ընկնող տպագրական
սխալներ ուղղելու, որ սպրտել են ճանապարհորդութիւնների
պատճառով քանիցս ընդհատուած տպագրութեան մէջ:

Միայն առաջի գիրքը բաղդատելով, Սահակ եպիսկո-
պոսը երկու կարևոր եզրակացութիւն է անում ա. «Արկին
ձեռագրերը միմեանցից բոլորովին տարբեր օրինակներէ ար-
տագրուած են», և ք. «Երուսաղէմինը աւելի վստահելի և
ընտիր օրինակ է լեզուի օրինաց համաձայն ընթերցուածովք»,
Երկու եզրակացութիւններն էլ որոշ չափով ուղիղ են. բայց
ոչ վերջնական, մանաւանդ առաջինը, Սրբազանի տարբեր
օրինակները նորից ամենայն զգուշութեամբ բաղդատեցինք
մեր ձեռագրի, տպագրի և յոյն բնագրի հետ և հետևեալ
խմբելն ստացանք:

ա. Եր. ձեռ. անպայման ուղիղ է համեմատած յոյն
բնագրի հետ հետևեալ դէպքերում. 11, ի, հասանէր իրն.
12, ա, նոցա. գ, որք. գ, միոյ. ժե, Աքիւղասայ. 13, ա, Աքիւ-
ղասայ. ի, ունէին. 14, ա, ոգւով. 15, ժ, քրիստովնէից. ժե.
16, ժ.թէև սխալ է «եպիսկոստացիք», պէտք է լինէր «Ի»
պիսկոսացիք. 18, ժք, Թէոգնիս. 20, և. թէև «համեմատ-
ութիւն» բառը այնքան էլ ուղիղ չէ երևում. 24, ժգ, ձեռ-
նագրութիւնս աննել. 25, ժգ, ընդ Հրէից. ժե, որք ի սկզբանէ.
իք, Ժողովն ի բաց ընկեաց քարոզութիւն, ոչ միայն. 26, ժգ,
սուրբ լի. 29, և, զստուգութիւն. ժք, Ակէսի. 32, ա, իսկ պար-
կեշտութիւն կոչեր և զաւրինաւքն ամուսնութեան մերձաւո-
րութիւն. 35, ք, զարդն. 40, ք, շնողացդ լի. 42, ք, զման-
գունն. և, ընդալեալ լինէր. գ, ի համակարգութեանն. 46,
գ, զԳրիստոսին. բ, զտեղին. 47, և, նախագրէ. 49, ք, իսկ

1. Թէեւ ես մտադիր եմ արդէն ուղղելու այդ սխալները
մօտիկ ապագայում:

2. Տես նախընթաց համեմատութիւնը:

3. Տես համապատասխան ծանօթութիւնը:

զբւեանսն որք ի ձեռն Գրիստոսի ի խաչին ցցեցան. 50, ա, մատուցանէր... շնորհեալ էր. 56, գ, Հայոց լի. 57, բ, այս. 58, կ, տղեալ ընծայ իւրեանց թագաւորին մատուցանէին. 59, դ, յաշխարհն Հռովմայեցիս վաճառականս... եթէ զոր ուրեք. ե, առանձին առ ի քրիստովնեական աղաւթ կատարել. ժ, ի Տիւրան. 60, բ, ծանուցանէր. ժ, քահանայութեան. 64, ե, զատուածսն. 65, կ, զամենայն զորս ընդ իւր և Վրացիս կոչէ զպատահմունսն զառ ի բժշկութիւն մանգանն և կնոջն. ժ, Հռովմեացւոց. 68, կ, բարեբերութիւնք. 69, գ, Մանիքեա. 72, բ, զարժան դադաստանն. 75, կ, ի մատնութեանն. 76, կ, առ ընթեան. ժ, խոստովան լինէր. 77, դ, չարափառութիւնն. ժ, էութիւնսն. 79, ժ, ոմանց. ժ, մերձենալ. 82, ժ, զնա դէմ յանդիման. 91, ժ, ոչ գիտեմ... առեալ. 92, ժ, գիտաց. 94, բ, քան զոր. 98, ա, անուանց ձևերը Եր. ձեռ. ուղիղ են. 100, դ, ոմամբք. 102, ե, Տրիբուսիդա. 103, գ, ի Մովսիսէ. 104, ա, յայնժամ և որոց Սերէոսին ի Կոստանդնուպաւլիս եկելոց. գ, ոչ ձեռնարկէ. ե, ընկեաց. 105, գ, սուրբ լի:

Աւրեմն 111-ից 64 անգամ բնագրի համաձայն ուղիղ է, աւելի քան կէսը:

Մեր ձեռագիրն է ուղիղ դարձեալ յուն. բնագրի համեմատութեամբ. 20, ժ, յոյն բն. է՝ «ընդարձակ հանեալ», թարգմանել է՝ «ընդարձակեալ հանեալ». 21, գ, Հերակղիա Թուակա. 29, ժ, այլ յԱստուծոյ. ժ, նշանակեալ կրեցին. 30, ա, Պափնութիւտ. դ, վերաւորիւր ակնն. 33, բ, ի քաղաքացն Կիպրոսի. 36, կ, նոր Թէոդոսի. 37, կ, այժմ՝ ածեսլ. բ, ի մահուանէ. ժ, բերէ մեզ ներումն (տես Սոկր. էջ 929). 41, ե, յոյն բն. «ի վիճակ ընկալաւ զաթոռ». 44, գ, միայն պէտք է կարդալ՝ «յասպարիսի նորին քաղաքիս». 54, ժ, որպէս և Մովսէս յանապատին առնէր. 55, գ, զկոչեցեալն. 78, գ, 80, ժ, պատմեցից. 93, ե, հրամայեաց... տան. 101, գ, Ադամանդայ. գ, յափշտակելով. 103, ժ, հակառակ նոցա կամելով:

Աւրեմն ընդամենը 21 անգամ, որոնցից միայն մի քանիսն են անպայման ընտիր ընթերցուածներ, մինչդեռ Եր. բոլորն էլ լաւ են և գերադասելի:

Գ. Կասկածելի և երկուսն էլ հնարաւոր են ըստ յոյն

բնագրի հետևեալ դէպքերում. 12, ժր. 24, ր. 42, ր. Այստեղ վերջի մեծ նախագասուլթիւնը չկայ բնագրում. 44, ր. 50, ր. այս նախագասուլթիւնն էլ չկայ բն. 53, գ. 58, գ. բնագիրն ունի՝ «ազգակից մանկունս». 67, ժգ. 68, գ. ր. 84, ա. 94, գ. 95, ժգ. 104, ր. Ուրեմն 14 անգամ.

դ. Տպագրական սխալներ են. չուղղուած՝ 18, ժդ. 66, ր. 72, ժդ. և արդէն ուղղուած՝ 36, գ. ժգ. 42, ժա. 64, դ. ժգ. 88, ժա: Ուրեմն 9 անգամ.

ե. 2, գ. ժգ. ժե գտնուում են այն հատուածի մէջ, որ առել եմ «Արշալոյս Արարատեան»՝ թերթից, իսկ սա էլ առել է Երուսաղէմի ձեռագրից. ուրեմն թի երես արտագրութեան մէջ նոյն Եր. ձեռ. երեք սխալ են մտել.

Պարզ է՝ որ երկու ձեռագրերի միջի կսպը որոշելու համար կարող են հինգ կէտից միայն առաջի երկուսն ի նկատի առնուիլ, Նթէ մեր ձեռ. ր. կէտում նշանակած տարբերութիւնները չլինէին, կարելի էր պնդել որ նա արտագրուած է Եր. ձեռագրից, հակառակը լինել չէ կարող. բայց զրա փոխարէն համարեա հաստատապէս կարող ենք պնդել որ երկուսն էլ միևնոյն, կամ բոլորովին յար եւ նման ձեռագրից են արագրուած. Երուս. ձեռ. աւելի լաւ, ընտիր գրչի ձեռքով, իսկ մերը անհամեմատ թոյլ գրչից, Այս եզրակացութիւնը մենք անում ենք ի նկատի առնելով տարբերութիւնների յատկութիւնները. նոցա մեծ մասը կայանում է նրանում, որ Եր. աւելի մասեր ունի, կամ աւելի ուղիղն ասած այնքան բառեր չունի բաց թողած ինչքան մեր ձեռ. մի հանգամանք որ կը բացազրուի մեր ձեռ. գրչի անուշադրութեամբ և սգիտութեամբ. համեմատել օրինակի համար 12, ժկ. և 13, ա.: Շատ քիչ են տարբերութեան այնպիսի օրինակներ, երբ նոյն միտքը տարբեր բառերով է արտայայտուած, որով կարելի լինէր ասել թէ ձեռագրերից մէկը կամ միւսը ներկայացուցիչ է մի յայտնի՝ գիտակցօրէն փոփոխուած նախատիպի, ինչպէս օրինակի համար այդ տեսնում ենք Փոքր Սոկրատի ձեռագրերի մէջ (տ. յառ. 15), Յայտնի աչքի ընկնող օրինակները, երբ նոյն մտքի համար տարբեր բառեր են գործածուած, այն էլ ամէն ան-

1. Shu hul kruus. Սոկ. յառ. կշ ժե. ծն. 1:

գամ մի մի բառ՝ սորա են. 24, ժգ. 35, բ. 37, ը. 41, և. 42, ի. 44, բ և 72, ը, որոնցից և ոչ մի օրինակը այնքան նշանա-
ւոր չէ որ հնարաւոր կացուցանէր երկու խմբերի ընդու-
նեւութիւնը. Եթէ միւս գրքերի բաղդատութիւնն էլ ունենանք
գուցէ երեւան գան աչքի ընկնող կէտեր, բայց առ այժմ՝ դեռ
չունինք այդ, և ձեռագրի մի քանի աւել կամ պակաս բառերը
դեռ ապացոյց չեն՝ թէ նորա նոյն օրինակից չեն. ի հարկէ մեր
ենթադրութեան այն մասը թէ արդեւք չեր. և էջ. ձեռ. մի-
մեանցից արտագրուած չեն. (յառ. ԻԴ.) արդէն անհիմն է դար-
ձել:

Մի նշանաւոր թերութիւն կայ մեր ձեռ. մէջ, որ շատ
կարող էր նպաստել ընդհանուր նախատիպը գտնելուն. նրա մէջ
մի թերթ մաքուր է թողնուած՝ էջ 371—372-ի մէջ (տպ. 615
—619), որովհետեւ նախատիպի մէջ ուղիղ այդքան պակասում
էր և գրիչը այդ իմանալով ազատ թերթ է թողել յետոյ լը-
րացնելու յոյսով և ընդմիջտ այդպէս էլ մնացելէ. իսկ մենք ըս-
տիպուած եղանք բնագրից թարգմանել. Հետաքրքիր է իմանալ
արդեւք կայ նոյն թերութիւնը Եր. ձեռ. մէջ թէ ոչ. Եթէ
այդպէս լինէր, կապացուցուէր երկու ձեռ. շատ մօտ կապը, թէև
առանց այդ էլ, ինչպէս տեսանք, միմեանցից շատ հեռու չեն:

Ուրեմն առ այժմ Սահակ Սրբազանի յայտնած կարծիք-
ների մասին կարող ենք ասել. ուղիղ է որ Եր. ձեռ. աւելի ըն-
տիր օրինակ է, բայց մեր ձեռագրից տարբեր նախատիպ չունի.
Բացի այդ՝ նրա տուած համեմատութիւնից սովորում ենք մի
նշանաւոր և հետաքրքիր բան, թէ թարգմանութեան շատ սը-
խալները և թերութիւնները արտագրողներինն է և ոչ թարգ-
մանչինը:

Մեսրոպ Վարդապետ.

The first part of the paper is devoted to a general
 consideration of the subject. It is shown that the
 theory of the subject is not yet fully developed
 and that there is a need for further research.
 The second part of the paper is devoted to a
 detailed study of the subject. It is shown that
 the theory of the subject is not yet fully developed
 and that there is a need for further research.
 The third part of the paper is devoted to a
 detailed study of the subject. It is shown that
 the theory of the subject is not yet fully developed
 and that there is a need for further research.

The fourth part of the paper is devoted to a
 detailed study of the subject. It is shown that
 the theory of the subject is not yet fully developed
 and that there is a need for further research.
 The fifth part of the paper is devoted to a
 detailed study of the subject. It is shown that
 the theory of the subject is not yet fully developed
 and that there is a need for further research.
 The sixth part of the paper is devoted to a
 detailed study of the subject. It is shown that
 the theory of the subject is not yet fully developed
 and that there is a need for further research.

The seventh part of the paper is devoted to a
 detailed study of the subject. It is shown that
 the theory of the subject is not yet fully developed
 and that there is a need for further research.
 The eighth part of the paper is devoted to a
 detailed study of the subject. It is shown that
 the theory of the subject is not yet fully developed
 and that there is a need for further research.
 The ninth part of the paper is devoted to a
 detailed study of the subject. It is shown that
 the theory of the subject is not yet fully developed
 and that there is a need for further research.

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒԻՍ ՏՊԱՐԱՆՈՒՄ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ԵՆ
ՀԵՏԵԻՆԸ ԿՈՄԻՏԵՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

	Բ. Կ.
1. Պարզ քարոզներ Գ. զբջյի Էմմանուէլ քահ. Նազարեանի	20
2. Վկայաբանութիւն Գորիա և Շմնի, գրեց Գ. Տ. Մկրտչեան	50
3. Սրբազան պատմութիւն — Հին Ռւխտի, Ամբրոսիոս Վ. Գալիլայեանցի	1 —
4. Նոյն — Սոր Ռւխտի	50
5. Կրօնական — Բարոյական Խորհրդածու- թիւններ Ա. Գիրք	20
6. Նոյնը Բ. Գիրք	20
7. Նոյնը Գ. Գիրք	20
8. Նոյնը Դ. Գիրք	20
9. Նոյնը Ե. Գիրք	20
10. Նոյնը Զ. Գիրք	20
11. Նոյնը Է. Գիրք	20
12. Նոյնը Ը. Գիրք	20
13. Նոյնը Թ. Գիրք	20
14. Նոյնը Փ. Գիրք	20

Գումարը քննելի՛ն 20% վերս

Յանկացողները պիտի գլովեն Տպարանական
Վարչութեան՝ այս հասցեով — Св. Эчмядзинь.

ТИПОГРАФИЧЕСКОМУ КОМИТЕТУ

